

วรรณกรรมรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์
พระเจ้ากรุงธนบุรีสู่นาฏกรรม
The King's composition on Ramakien Literature
of King Thonburi to Dramatic Performance

ไพโรจน์ ทองคำสุก¹
Pairoj Thongkumsuk

บทคัดย่อ

พระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในพระเจ้ากรุงธนบุรี นับเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตั้งแต่เมื่อต้นรัชกาล แม้การศึกสงครามในรัชกาลของพระองค์จะมีมาก แต่เมื่อยามว่างศึกสงครามก็ทรงปรึกษาหารือรวบรวมบทรามเกียรติ์ที่มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ทรงรวบรวมไว้ถึง 4 ตอนคือ ตอนที่ 1 ตอนพระมงกุฎ ตั้งแต่พระมงกุฎประลองศรจนถึงพระลบมาช่วยให้หนีได้ ซึ่งเป็นเรื่องตอนท้ายของเรื่องรามเกียรติ์ แต่ก็ทรงพระราชนิพนธ์เป็นเล่มแรก ตอนที่ 2 ตอนหนุมานเกี้ยวนางวานริน สังหารวิรุณจำบัง จนถึงท้าวมาลีวราชมา ตอนที่ 3 ตอนท้าวมาลีวราชว่าความจนทศกัณฐ์เข้าเมือง ตอนที่ 4 ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด พระลักษมณ์ต้องหอกกบิลพัสดุ์ จนถึงหนุมานผูกผมหักกัณฐ์กับนางมณโฑศิริ เนื้อความในตอน 2-4 มีความต่อเนื่องกัน พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระราชประสงค์ที่จะฟื้นฟูละครหลวงให้เหมือนเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสูญหายไปในการเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ.2310 ครุละครหลวงต่างพลัดพราก หลบหนีไปอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งพระองค์ก็ให้คนออกติดตามค้นหา กลับมายังเมืองหลวง และรวบรวมฝึกหัดละครผู้หึงของหลวงขึ้น โดยใช้บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ นับเป็นการฟื้นฟูทั้งตัวบทละครเรื่องรามเกียรติ์ และการแสดงละครผู้หึงของหลวงขึ้นใหม่ในสมัยกรุงธนบุรี มีการแสดงละครผู้หึงของหลวงมาจนสิ้นรัชกาล แม้ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ยังคงมีการแสดงละครผู้หึงของหลวงแต่จะใช้บทพระราชนิพนธ์ของแต่ละรัชกาล

¹ราชบัณฑิตยสภา สาขานาฏกรรมไทย สำนักศิลปกรรม, นักวิชาการการละครและดนตรี
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

จนถึงกาลเวลาในปัจจุบันละครผู้หญิงของหลวงได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับใช้ชื่อตัวละครใน เพื่อให้สอดคล้องกับละครนอก หากเป็นเรื่องรามเกียรติ์ก็จะนิยมจัดแสดงในรูปแบบของการแสดงโขน ส่วนละครในนิยมแสดงเฉพาะเรื่องอิเหนาและอุรุฑูเท่านั้น ทำให้มีการนำบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรีมาจัดแสดงในรูปแบบการแสดงโขนอยู่อย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาพบว่า พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรีมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือรูปแบบคำประพันธ์เป็นกลอนบทละคร ฉันทลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีสัมผัสกัววรรครอง หรือสระเสียงยาวกับสระเสียงสั้นสัมผัสกันได้ และเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงเน้นเพลงหน้าพาทย์ ตลอดจนการดำเนินเรื่องที่มีความแตกต่างจากรามเกียรติ์สำนวนอื่น นอกจากนี้ยังพบว่าการแสดงที่ใช้บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นการแสดงละครผู้หญิงของหลวงที่มีรูปแบบการแสดงเฉพาะคือ ใช้ผู้หญิงแสดงล้วน ผู้แสดงมีรูปร่างหน้าตางดงาม ผู้แสดงมีความสามารถรำได้เป็นอย่างดี เครื่องแต่งกายถูกต้องตามจารีตการแสดงละคร ดนตรีวงปี่พาทย์ไม้นวม และแสดงตามบทละครของหลวงจากบทพระราชนิพนธ์

คำสำคัญ: วรรณกรรม รามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี นาฏกรรม

Abstract

The Ramakien plays by King Thonburi were the most worth literature masterpiece. He did these writings since the beginning of his reign even though there were many wars during his dynasty. However, whenever he had free time, he would consult and gather data of the Ramakien plays since Ayuthaya period by his writings. There were 4 episodes: The 1st episode was Phra Mongkuth in his maneuver of the arrow and Phra Lop came to help him to run away which this episode was in the end of Ramakien, but King Thonburi wrote the 1st play. The 2nd episode was Hanuman courted Nang Wannarin by killing

Virunjambang and King Maleewaraja. The 3rd episode was King Maleewaraja conducted a case till Thossakan entered the city, and the last episode was Thossakan took Sayklod rite, Phra Lak got Kabilapath spear till Hanuman held Thossakan and Monthokiri's hair together. By the stories in episode 2 to 4 continuously, King Thonburi desired to restore royal drama as in the same time as Ayuthaya period which was ruined because of the loss of Ayuthaya to Burma in 2310B.E. The royal drama masters were separated from Ayuthaya by scattering to live in others upcountries. Then, King Thonburi had the royal command to call them back to Thonburi city again for practising royal women drama as in his plays that was the starting of restoring Ramakien plays in royal women drama performances in Thonburi reign until the last of his reign. At the beginning of Rattanakosin reigns, royal women drama performances were also found, but they performed as per each reign's plays until changed the name of royal women drama and called Lakorn Nai in relation to Lakorn Noke which was played by all men actors and bringing the performance of Ramakien to show, usually performed in Khon performance. For Lakorn Nai, it was a popular play in I-Nao and Unnaruth only, hence, there were bringing Ramakien plays by King Thonburi to perform more often too.

The study found that the Ramakien plays by King Thonburi had the unique identity of being the plays as unrhymed Thai verse as singing in drama, the type of play was no need to have internal and external rhymes between any sentences or long vowels. It can be harmonious with short vowels and the song would emphasize Na Path song, together with the continuity of story was different from others plays. Besides,

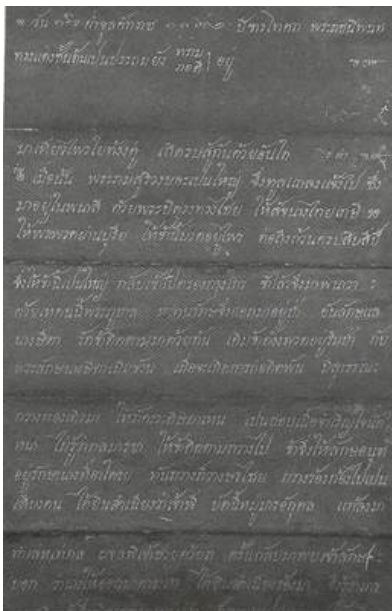
these performances of King Thonburi plays were shown by all women who were the most beautiful and had many skillful performers in Thai Classical Dance. The costumes were correct according to the tradition of performances with the music by Pli Path of gentleness wooden and performed like the royal plays.

Keywords: Plays, Ramakien, King Thonburi, Dramatic Performances

วรรณกรรมรามเกียรติ์ ถือเป็นวรรณกรรมคู่บ้านคู่เมือง เป็นวรรณกรรมที่สำคัญของไทยมาแต่โบราณ คนไทยรู้จักในรูปแบบของ บทละคร นิทาน และศิลปะการแสดง ตลอดจนศิลปะแขนงอื่น ๆ เช่น จิตรกรรม และประติมากรรม รามเกียรติ์มิใช่เรื่องที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศไทยแต่มีที่มาจากเรื่อง “รามายณะ” ในประเทศอินเดีย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534, น.13)

รามเกียรติ์ปรากฏในรูปแบบการแสดงอย่างแพร่หลายคือรามเกียรติ์คำพากย์ที่ใช้ประกอบการแสดงหนังใหญ่ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ต่อมา มีการเล่นหุ่นโดยใช้บทรามเกียรติ์ประกอบการแสดง และเมื่อปรากฏมีการแสดงโขนขึ้น เริ่มแรกก็นำคำพากย์ในการแสดงหนังใหญ่มาใช้บ้าง แต่มิได้มีการบันทึกเป็นตัวบทโขน คงใช้การด้นของผู้ทำหน้าที่พากย์ เจรจาให้ตัวโขน ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนปลายการแสดงละครเป็นที่นิยม จึงเกิดมีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ขึ้น แต่บทละครเรื่องรามเกียรติ์สมัยกรุงศรีอยุธยากระจัดกระจายไปเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ.2310 ต่อมาเมื่อผู้แต่งบทละครเรื่องรามเกียรติ์ กันมาอย่างต่อเนื่อง คือ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรี นับเป็นการรวบรวมในครั้งแรก หลังจากที่เสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่า

พระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงดำริที่จะฟื้นฟูละครหลวงให้เหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยา แบบแผนละครหลวงไม่สาบสูญไปเสียทีเดียว เนื่องจากตัวละครหลวงต่างหลบหนีไปอยู่ตามหัวเมือง และมีผู้รู้เห็นลักษณะการเล่นละครหลวงหรือละครใน เช่นเจ้าฟ้าพิณหวดีพระราชธิดาของสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เป็นต้น ซึ่งอยู่มาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงตีได้เมืองนครศรีธรรมราช เมื่อพ.ศ.2312 ได้ละครผู้หญิงของเจ้านครฯ ซึ่งก็คือพวกละครหลวงที่หนีไปจากกรุงเก่าได้ไปเป็นครูฝึกหัดสมทบกับพวกละครที่รวบรวมจากที่อื่นๆ จึงหัดละครหลวงขึ้นใหม่ครั้งกรุงธนบุรี และครั้งนั้นก็ถือแบบแผนอย่างครั้งกรุงเก่า คือมีละครผู้หญิงของหลวงเฉพาะโรงเดียว (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2546, น.330)

ภาพสมุดไทดำบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระเจ้ากรุงธนบุรี

วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1, 4 และ 6

(ไพโรจน์ ทองคำสุก, ผู้ถ่ายภาพ, 2532)

คุณลักษณะของบทละครเรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงตั้งพระราชหฤทัยเป็นอย่างมากในการจัดบันทึก และทรงใช้ความประณีตบรรจงเป็นสมุดไทยดำเขียนด้วยเส้นทอง และมีบอกเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้อย่างชัดเจน ดังนี้ “วันอาทิตย์ เดือน 6 ขึ้นค่ำหนึ่ง จุลศักราช 1132 (พ.ศ.2313 ปีที่ 3 ในรัชกาล กรุงธนบุรี) ปีชาล โทศก” มีความสมบูรณ์ด้านการพระราชนิพนธ์ ทรงบอกเพลงหน้าพาทย์ไว้อย่างเหมาะสมโดยตลอด ทรงแบ่งเนื้อเรื่องไว้ 4 เล่มสมุดไทยดังนี้

เล่ม 1 ตอนพระมงกุฎ ตั้งแต่พระมงกุฎตั้งแต่พระมงกุฎประลองศรจนถึงพระลบมาช่วยให้หนีได้

เล่ม 2 ตอนหนุมานเกี่ยววานริน สังหารวิรุณจำบัง จนถึงท้าวมาลีวราขมา

เล่ม 3 ตอนท้าวมาลีวราขว่าความจนทศกรรฐ์เข้าเมือง

เล่ม 4 ตอนทศกรรฐ์ตั้งพิธีทรายกรด พระลักษมณ์ต้องหอกกบิลพัสดุ์ จนถึงหนุมานผูกผม

ทศกรรฐ์กับนางมนโทคีรี

เมื่อพิจารณาจากเล่มสมุดไทยดำเห็นว่าทรงพระราชนิพนธ์ตอนพระมงกุฎก่อนเพราะเป็นเล่มหนึ่ง ส่วนเล่มที่ 2-4 เนื้อเรื่องเป็นไปตามลำดับ นอกจากนี้จะมีบทพระราชนิพนธ์ตอนอื่นด้วยเพราะในจดหมายเหตุความทรงจำกรมหลวงนรินทรเทวีบันทึกบทร้องสั้นๆ ตอนพระฤๅษีโคบุตรพาหนุมานไปถวายทศกัณฐ์ ซึ่งทางโคลงละครเรียกว่าตอนถวายลิง แต่ไม่ปรากฏต้นฉบับทั้งตอนหลงเหลืออยู่ (เสาวณิต วิงวอน, 2555, น.207)

ตัวอย่างบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระเจ้ากรุงธนบุรี

ตัวอย่างตอน พระมงกุฎ

มาจะกล่าวบทไป	หน่อในอวตารรังสี
หาผลปรนนิบัติชนนี้	ทั้งพระฤๅษีมีญาณ
วันหนึ่งชวนน้องเข้าพาที	พระมุนีจึงโปรดเดฉาน
ข้าไสร้เกลือกคนภัยพาล	ขอประทานรำเรียนวิชา

ฤๅษีรักจูบกระหม่อมเกศ สอนให้เล่าเวทคาถา

ฯ เจริจา ฯ

หฤดีคุณท์กองวิทยา เจ็ดราตรีศรผดพลัน

ฯ ตระ ฯ

จึงประสิทธิ์ประสาทอนุศิลป์ เจ้าจินดารมณห์หมายมั่น
เมื่อล้นชันข้ามนตร์พลัน สรรพโลกไม่ทนฤทธา

ฯ เจริจา 4 คำ ฯ

ฝ่ายสองกุมารเรียนเสร็จ ได้ทั้งกลับละเมียดคาถา
รับเอาอนุศิลป์มา ลาล่าหาผลพนาลี

ฯ เข้าม่าน ฯ

ครั้นถึงกาลวาทพนาลัย ปราศรียน้องลบเรื่องศรี
ฝ่ายพี่จะแผลงฤทธิ ยิ่งรังต้นนี้ให้ขาดไป

ฯ 4 คำ ฯ

เจ้าลบลว่าใหญ่ถึงแสนวา ข้าเจ้าเห็นหาหักไม้
พระมงกุฎก็วางศรชัย สนั่นไปถึงชั้นพรหมา
ตระเข็ด

ถูกรังต้นใหญ่สินขาด ยับเย็นพินาศดังฟ้าผ่า
แล้วกลับต่อว่าอนุชา น้องยาจะว่าประการใด

ฯ 4 คำ ฯ

(วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1, 2534, หน้า 7-8)

ตัวอย่างตอน หนุมานเกี่ยววานริน

ชาตรี

ขวัญเอยขวัญตา
พี่จะติดตามต่อไพร่
ว่าพลางทางรวบรังรัด
คูแรงแข็งขันหรือไร

กรุณาบ้างเถิดมารศรี
ปรานีเหมือนอวยชัยไป
เออนี้หยิกกัดเป็นไฉน
ฟัดฟันกันไปเป็นโกลา

ฯ คูกุพาทย์ 4 คำ ฯ

ร่าย

วานรินตริตตราดครั้นเครง
สาปไม่พ้นก็จะทนเวทนา
เออนี้ทำไมมารังรัด
ไปเสียไปข้าไม่ประเวณี

เจ้าข้าเอยข่มเหงทำข้า
ข้าหายอมไม่ภูมิ
สะบัดพลางทางว่าน่าบัดสี
อย่าหยักเหยาเข้าชี้กวนใจ

ฯ 4 คำ ฯ

เจ้าเอยเจ้าพี่
ถึงอยู่ไม่ชู้อาลัย
ว่าพลางทางทำเป็นคลาไคล
เช่นพี่หรือจะมีเจตนา

มารศรีอย่าหม่นหมองไหม้
จงสำราญบานใจจะขอลา
ทำไมมายุตชายผ้า
ฉุดผ้าเข้าไยเทวี

ชาตรี

กลับนั่งแนบน้องเจรจา
จะอยู่ก็ไม่ไยดี
ว่าพลางทางโอบอุ่มน้อง

กรุณาบ้างเถิดอย่าผินหนี
จะไปก็มีให้โคลคลา
คืนเข้าถ้ำทองคุดหา

ฯ เสมอ ฯ

(วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1, 2534, น.42-43)

ตัวอย่างตอน ท้าวมาลีวราชว่าความ

ข้า

เมื่อนั้น

สงสัยในพจนวาที

ดีร้ายการจะก่อเกิดเคื่องแค้น

แม่นตีหรือจะมีภัยมา

แม่นมันมันทำเขาก่อน

หรือจริงสิ่งซึ่งมันว่าไป

ครั้นกูจะปราศรียต่อ

ครั้นกูจะไม่เจรจา

ร้าย

คิดแล้วจึงร้องประกาศ

มาเป็นพยานกันไว้

ฯ 10 คำ ฯ

ยานี้

มาจะกล่าวบทไป

ผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์

คือองค์ท้าวมาลีวราช

เสด็จอยู่สมรภูมิชัย

กับด้วยพระลักษมณ์พระราเมศ

ฯ เพลง ฯ

ก็ชวนกันเข้าคมคัล

ฯ โคมเวียน 6 คำ ฯ

พระทรงทศธรรมรังสี

มีมโนในนิงจินดา

จึงจะแสนสาหัสกันเช่นฆ่า

ปรีชาลงนสนเทห์ใจ

เขาจึงราญรอนม้วยไหม้

ท้าวไทกลับนึกตรึกตรา

หน่อทรถจะกังขา

มิรู้ว่าเป็นประการใด

เทวราชเรื่องฤทธิน้อยใหญ่

เราจักไถ่ถามข้อคดี

ถึงไทยเทพท้าวราศี

เรื่องศรีทิพโสตร์รู้ไป

พระบาทพิตรเป็นใหญ่

จะไถ่ถามความกุ่มกัณฑ์

เทพเจ้าเรื่องเดชผายผัน

อัญชลีท้าวมาลี

(วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1, 2534, น.56-57)

ตัวอย่างตอน ทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด

จึงตรัสกับหมู่สุรราช	ประภาษแก่มารยักขา
ทั้งพวกอำมาตย์เสนา	กูได้มหารูจี
ท่านเร่งเกษมเปรมใจ	อย่าครั่นคร้ามขามใครยักซี
อันลักษณะแลรามขุนกระบี่	นำที่จะม้วยพิราลัย
กูผิดมีงแต่สองสามวัน	เท่านั้นดอกแล้วจะม้วยไหม้
มโหทรเร่งคุมอสุรไป	ปลุกโรงพิชัยพิธี
โดยยาวใหญ่สามสิบเก้าห้อง	ให้กูก่อด้วยแดงแสงศรี
ทั้งรูปเทียนตามรูจี	ดอกไม้แดงดีสิบเจ็ดพรรณ
จงประดับประดาธราลัย	อำไพพิงพิศเฉิดฉัน
อบอวยกระจายจรจวงจันทร์	อำพันรסקลินไอราร์
ทั้งเจ็ดประการแก้ววิเศษ	จะบูชาพระเวทคาถา
กับหอกกบิลพัทสาตรา	ณ ท่าทางเชิงพระเมรุบรรพต
ยังที่ละเอียดอ่อนแดง	ศรีแสงนามชื่อว่าทรายกรด
เร่งคุมอสุรีมียศ	กฎหมายกิจการทั้งปวงไป
หนึ่งให้แกะดินเจ็ดท่า	จะปั้นรูปเทวาน้อยใหญ่
เข้าบูชาคุณท์กองไฟ	อย่าให้ใครรู้จงลีลา

ฯ เจริจา 44 คำ ฯ

เมื่อนั้น	จึงมโหทรมารยักขา
รับสั่งดีใจออกมา	ก็พาอสุรพันหนึ่งไป

ฯ กราว เชิด ฯ

(วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1, 2534, น.85-86)

ลักษณะคำประพันธ์อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในบทรามเกียรติ์

1. แต่งด้วยกลอนบทละคร ดำเนินความยาวติดต่อกันไป บทหนึ่งมี 4 วรรค วรรคหนึ่งมีตั้งแต่ 4 – 12 คำ หรือมากกว่านี้
2. มีข้อมูลกำกับว่าทำอะไรอะไร อย่างไรกับตัวบทละคร เช่น ทรงแปลงใหม่ และทรงแทรก เป็นต้น
3. คำขึ้นต้นบทนอกจากจะใช้คำว่า เมื่อนั้น บัดนั้น มาจะกล่าวบทไป ตามแบบฉบับกลอนบทละครแล้ว ยังมีการขึ้นต้นคำอื่นตามลักษณะกลอนเพลงเช่น เจ้าพี่ ยอดมิ่ง ขวัญตา การใช้คำขึ้นต้นบท “เมื่อนั้น” และ “บัดนั้น” ไม่จำกัดว่า “เมื่อนั้น” จะใช้กับผู้สูงศักดิ์ “บัดนั้น” จะใช้กับผู้ต่ำศักดิ์
4. การสัมผัส ไม่จำเป็นต้องมีสัมผัสกับวรรครอง หรือสระเสียงยาวกับสระเสียงสั้นสัมผัสกันได้
5. การกำหนดเพลงหน้าพาทย์ ได้แก่ ตระ เสมอ เข้าม่าน เชิด พญาเดิน บาทสกุณี โอด มโนราโอด ครอบงำ สาธุการ คุกพาทย์ กลองโยน รุกัน เชิดฉิ่ง เหาะ ตะบองกัน แผละแผละน้อย กราว กราวรำ กลม พีราบป่า ปลุกต้นไม้ เตียว สระระ บูหรง พันพิลาป โคมเวียน ปฐม ชมตลาด มีเพลงหน้าพาทย์ที่ไม่ปรากฏในบทละคร ขึ้นหลังเช่น ยักษ์ร้อง รอบก้อย ใช้เรือ ระบายเทศ
6. การกำหนดเพลงร้อง ได้แก่ ข้า โอ้ ร่าย ยานี โทณ ครอบงำ โอดครอบงำ ยิกิน มโนราโอด ชาตรี โอ้โลม ข้าปราบ ไ้บูชาคุณท์
7. การกำหนดเจรจามีการบอกรายละเอียดเพิ่มเติม เช่น เจรจาตามสัตย์จริง เจรจาไม่ว่าเท็จ เจรจาปลอม เจรจาโจทก์มาว่ากัน เจรจาพิพากษา เจรจาจิตใจ พิกษา เจรจาปลอมหลาน เป็นต้น

นอกจากนี้บทพระราชนิพนธ์ในพระเจ้ากรุงธนบุรียังมีสำนวนภาษารวดเร็ว ฉับไวตรงไปตรงมา เป็นไปตามพระราชอัธยาศัยที่ฉับไวเปิดเผย พอพระทัยตรัสอย่างตรงไปตรงมา ไม่ชอบอ้อมค้อม เช่น เรียกทศกัณฐ์ว่า พ่อأي้ยอินทรชิต เป็นต้น

จากการศึกษาวิเคราะห์บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระเจ้ากรุงธนบุรี จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะทรงใช้บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของพระองค์ในการแสดงละครผู้หญิงของหลวง จึงทรงกำหนดเพลงร้องลงสรโทน หรือเพลงละครเช่น ยานี โอโหลม ซ่าปี ไ้บูชาคุณท์ เป็นต้น แต่ในเวลาต่อมา มีผู้นำบทละครเรื่องรามเกียรติ์ของพระองค์มาแสดงในรูปแบบการแสดงโขน อีกประการหนึ่งการแสดงโขนได้มีวิวัฒนาการนำการแสดงละครในเข้าไปผสมผสาน แต่เดิมรูปแบบการแสดงโขนไม่มีบทโชนเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้พากย์ เจรจาใช้วิธีการจดจำบทและบอกบทก่อนร่ำตามรูปแบบการแสดงโขน เมื่อการแสดงโขนและละครมาผสมผสานกันตัวบทจึงเป็นของละครเสียส่วนใหญ่ เฉพาะบทพากย์ เจรจาที่เป็นของโขน ซึ่งก็มีไม่มากนัก เพราะแต่โบราณการแสดงโขนจัดแสดงอยู่ไม่กี่ตอนเน้นตอนที่เกี่ยวกับการต่อสู้เสียเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อนำบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรีมาจัดแสดงโขนจึงต้องมีการปรับปรุงบทดังนี้ 1.รูปแบบคำประพันธ์ให้เป็นกลอนแปดตามความนิยมในปัจจุบัน 2.เพิ่มคำเจรจาในการโต้ตอบระหว่างตัวโขน 3. เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงทั้งเพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์ 4. เพิ่มคำบรรยายการแสดงเช่นบอกตัวโขน บอกช่วงเวลา บอกสถานที่ จากการศึกษาค้นคว้าผู้เขียนพบบทโชนเรื่องรามเกียรติ์ที่ปรับปรุงมาจากพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรี ชุด “หอกกบิลพัสดุ์” ซึ่งกรมศิลปากร จัดแสดงในรายการศิลปิน-ศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2549 เรียบเรียงบทโดย นายปัญญา นิตยสุวรรณ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ตัวอย่างบท ดังนี้

บทโชน ชุด หอกกบิลพัสดุ์

- ปี่พาทย์ทำเพลงวา -

(เปิดม่าน)

(เสนายักษ์ มโหธร เปาวนาสูรนั่งตามเฝ้า)

(ทศกัณฐ์นั่งเตี้ยง)

- ร้องเพลงซ้ำปี -

เมื่อนั้น ทศเศียร สุริยวงศ์ ยักษ์
เสด็จออก ท้องพระโรง รูจี พรั่งพร้อม เสนี น้อมวันทา

- ร้องเพลงเขมรปากท่อ -

จิงตรัส แก่หมู่ อสุรราช ประภาช แก่มาร ยักษ์า
ทั้งพวก อำมาตย์ เสนา ภูได้ มหา รูจี
ท่านเร่ง เกษม เปรมใจ อย่าครันคร้าม ขามใคร ยักษ์
อันลักษมณ์ และราม ไพรี หน้าที่ จะม้วย พิราลัย

- ร้องร่าย -

ภูผัด มิ่งแต่ สองสามวัน เท่านั้น ดอกแล้ว จะม้วยไหม้
มโหทร เร่งคุม อสุรไป ปลุกโรง พิชัย พิธี
โดยยาว ไหล่สาม สิบเก้าห้อง ให้กุ่มอง ด้วยแดง แสงสี
ทั้งรูป เทียนตาม รูจี ดอกไม้ แดงดี สิบเจ็ดพรรณ

- เจรจา -

ทศกัณฐ์ - ภูจะไปตั้งใจมั่นภาวนา เผารูปเทวดาทั้งน้อยใหญ่ พร้อมทั้งปลุกเศก
หอกชัยนามกบิลพัสดุ์ เจ้าจงไปเร่งรัดจัดสรรให้ทันการ

มโหทร - มโหทรเสนามาร รับพระราชบัญชา กราบถวายบังคมถว้นสามครา
แล้วคลานพัน รีบไปจัดการตามที่พระจอมอสุรีมีฤทธิ์รณทรงบัญชา

(มโหทรคลานเข้าโรง)

- ร้องร่าย -

เมื่อนั้น ทศเศียร สุริยวงศ์ ยักษ์า
เสด็จจาก พระโรง รจนา ไคลคลา ไปสร่ง วาริน
(ไม่ต้องถือศรลงไป)

- ปี่พาทย์ทำเพลงต้นเข้ม่าน -

(รำลงเวทีล่าง)

(ปิดม่าน)

(เปลี่ยนฉากเปลี่ยนเป็นโรงพิธี ด้านหลังยกขึ้นเป็นม่านโปร่งให้พระอิศวร
กับเทพบุตรพาลีนั่งเทวดา 4 คน)

- ร้องเพลงชมตลาด -

ทรงภูษาธารเรศประดับเครื่อง	เรื่องรักอำไพเฉิดฉิน
ดุจดั่ง บรม พรหมินทร์	เหมือนอินทร์เลื่อนลอยเมฆา
ทรงมงกุฎ สัณฐาน กรรเจียกเก็จ	เพชรระยับ ทับทรวง เลขา
ตาบติด วิจิตร เจษฎา	พาหุรัด ตรัสใส่ อัมรงค์

- ร้องรื้อร้าย -

รัตพระองค์ทรงทองปลายพระกร	บทจรดั่งพระยาราชหงส์
ลีลา มาขึ้น รถทรง	ก็เหาะตรง ไปโรง พิธี

- ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอมาร -

(ทศกัณฐ์รำเข้าโรง)

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(ทศกัณฐ์ห่มผ้าสีแดงทรงราชรถออกพร้อมไพร่พล)

- เจริจา -

ทศกัณฐ์ - ทศเศียรอสูรเจ้าพระนครลงกา ทรงราชรถเคลื่อนทศโยธามาถึงโรงพิธี
แต่งพระองค์เป็นโยคีสีแดงล้วน จึงตรัสสั่งให้หยุดพักยักษ์กระบวณนั้นลงไว้
จับพระแสงหอกกบิลพัสดุ์ เสด็จคลาไคลลงจากราชรถเข้าสู่โรงพิธีศรีโสภณอ่ำอำไพ

- ปี่พาทย์ทำเพลงพราหมณ์เข้า -

(เสนายักษ์หายเข้าพร้อมราชรถ ออกมานั่งข้างโรงพิธี ๔ คน)

(เปิดฉาก)

- ร้องเพลงตระนิมิต -

จึงเชิญ หอกแก้ว กบิลพัสดุ์	พาดบน เตี้ยงแดง แสงใส
ใส่เพลิง เถกิง ฤทธิ์ไฟ	บูชา หอกชัย ในพิธี
ปั้นรูป เทวา สุรารักษ์	ขุนยักษ์ปรีดิ์เปรมเกษมศรี
โยนใส่ ในกอง อักคี	อสุรี อ่านเวท ภาวนา

- ปี่พาทย์ทำเพลงร่ำ -

(ทศกัณฐ์ร่ำ)
(ดับไฟเวทีโรงพิธี)
(เปิดไฟเวทีภาคสวรรค์)
(เทวดาพาลีออกนั่งเตี้ยงเล็ก)
(พระอิศวรออกนั่งเตี้ยงใหญ่)
(เทวดา ๒ คน นั่ง ๒ ข้าง)

- ร้องเพลงยานี -

เมื่อนั้น	พระสยาม ภูวญาณ นาถา
เอื่อนอรรถ โอองการ บัญชา	ว่าแก่ เทพบุตร พาลี

- ร้องเพลงกระบองทอง -

บัดนี้ ทศกัณฐ์ อสุรา	มันจะฆ่า เทพทั่ว ราศี
หุดีเพลิง เถกิง อักคี	ที่เชิง พระสุเมรุ บรรพต
ณ ท่า ละเียด อ่อนแดง	ศรีแสงนามชื่อว่าทราयरด
เจ้าแปลง เป็นกระบี่ มียศ	ให้ปรากฏเหมือนเมื่อเป็นพาลี

- เจรจา -

พระอิศวร - ไปทำลายพิธีของทศกัณฐ์ เพื่อช่วยให้พวกเทวัญคลายร้อนรน
ขอให้ท่านจงประสบผลสมปรารถนา จงรีบคุมเหล่าเทวาคลาไคลไปบัดนี้
เทวดาพาลี - เทวดาพาลีน้อมรับเทพบัญชา กราบถวายบังคมลาองค์พระสุลี
รีบจรรีออกมาหน้าพิฆานชัยพร้อมพวกเทพไทติดตามมา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(ปิดม่าน)

(เวทีล่าง)

(เทพบุตรพาลีกกับเทวดา ๔ องค์ ออกกราบเวทีล่าง)

- ร้องเพลงกระบี่ลีลา -

ฝ่ายเทพ พาลี คมคัล เชิญพระพร ผายผัน อาสา
มาจัด พลแปลง กายา เป็นภา - ชาราช พาลี
ฝ่ายเทวะ ทั้งนั้น บิดเบียน เหมือนหนึ่งจวนรกระบี่ศรี
เหาะจาก ไกรลาส ศิริ เข้าทำลาย พิธี อสุรา

- ปี่พาทย์เพลงร้ว เชิด -

(เทวดาพาลีและเทวดาเข้าโรง)

(เปิดม่าน)

(ทศกัณฐ์ออกนั่งทำพิธีเฝ้ารูปเทวดา)

(พาลีกับพลวานรออกรื้อโรงพิธีไล่ตีเสนายักษ์หายเข้าไป)

- ร้องเพลงเข้าหลุดชั้นเดียว -

ฝ่ายทศ - กัณฐ์เห็น พาลี อ้ายนี้ สิตับ สังขาร์
หรือว่า หนุมาน แปลงมา ก็เข้า เช่นฆ่า ชิงชัย

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(ลงเวทีล่าง)

(ปิดฉาก)

(เปลี่ยนฉากท้องพระโรงในมีทศกัณฐ์ปรึกษานางมณโฑ เสร็จเปลี่ยนเป็นตำแหน่ง)

นอกท้องพระโรงใหญ่ หมายเหตุ ฉากสวรรค์เปลี่ยนเป็นฉากตำแหน่งใน

ให้ทศกัณฐ์กับนางมณโฑ)

(ทศกัณฐ์เข้ารบกับพาลี)

(รับเวทิล่างรบทำเต็ม)
(ทศกัณฐ์สู้ไม่ได้หนีเข้าโรง)
(พาลีกับพลวานรแสดงอาการดีใจแล้วเดินเข้าโรง)
(เปิดฉาก)
(ทศกัณฐ์นางมณโฑออกนั่งเตียง)
(เปิดไฟเวทีบนฉากดำเนินใน)

- ร้องเพลงพญาสี่เส้า -

จึงบอก มณโฑ มเหสีดูกร	แก้วพี่ พิสมัย
พี่เสีย พิธี เรื่องชัย	อัศจรรย์ ใจหัน ปัญญา
ด้วยพญา พาลี ตายแล้ว	น้องแก้วเอยกลับมาเช่นฆ่า
พี่คิดว่า หนุมาน ซาญศึกดา	แต่กำลัง กายา เหมือนพาลี

- ร้องร่าย -

นี่แหละ พี่อัศ - จรรย์ใจ	หรือไท อิศวร เรื่องศรี
ชูปองค์ พญา พาลี	มีน้ำ - จิตซัง พี่ยา
เพื่อจะ ให้พี่ แพ้รามาศ	เหตุนี้ สงสัย หนักหนา
โอ้อว่ แก่นแก้ว แววดา	สร้อยฟ้า จะเห็นประการใด

- ร้องเพลงล่องลม -

เมื่อนั้น	มณโฑ คิริ ศรีใส
ทูลฟัว ตัวบอก ความไป	อย่าสงสัย พระเจ้า โลกา
พระองค์ ทรงโลก ชาตรี	หรือจะมี น้ำจิต วิชา
ดีร้าย หนุมาน แปลงมา	พญา พิเภกแนะ ให้ราวี

- เจรจา -

ทศกัณฐ์ - ชะ ๆ อ้ายพิเภกชาติกาลิย์กษัตริย์ มิ่งลืมหมดญาตึงค์เผ่าพงศา
กูจะไปสังหารผลาญชีวาให้อาสน์ ด้วยหอกกบิลพัสดุ์ชาญณรงค์เรื่องฤทธิ
ตรัสพลางพระจอมอสุรีลามณโฑผู้โสภะ จักกบิลพัสดุ์เสด็จโคลคลาออกพระโรงอันรูจี

- ปี่พาทย์ทำเพลงปลายเข้าม่าน -

(ดับไฟฉากตำหนักใน)

(มโหรี เปาวนาสุร เสนายักษ์ออก)

(ทศกัณฐ์นั่งเตียง)

(เปิดไฟเวทีฉากห้องพระโรง)

- เจริจา -

ทศกัณฐ์ - ประทับนั่งบนบัลลังก์รัตนมณีที่ห้องพระโรงชัย พร้อมไปด้วยเสนา
ข้าราชกร พระจอมอสุรินทร์ปิ่นเมืองมามีพระราชบัญชา สั่งมโหรีเสนา
จัดโยธาหาญ ภูจะยกออกไปรอนราญกับไพร่ จงเร่งรัดจัดพลพลโยธีเป็นการไว

มโหรี - มโหรีเสนาผู้ใหญ่ได้รับสั่ง กราบถวายบังคมลาตรงมายังศาลาเว
เกณฑ์โยธา ทั้งปีกซ้ายปีกขวากองหน้าและกองหลังพร้อมเสร็จ สั่งให้ไล่ทันนำ
ราชรถสุวรรณคันที่เคยเสด็จมาเทียบไว้กับเกยแก้ว ครั้นพร้อมเสร็จสำเร็จแล้วจึงกลับ
เข้าไป กราบถวายบังคมถว้สามคราพูลว่าโปรดเกล้า อันพลพลโยธาข้าพระพุทธเจ้า
ได้จัดสรรเสร็จตามพระราชบัญชาของพระจอมกุ่มภัณฑ์แล้วละพระเจ้าข้า
ทศกัณฐ์ - ได้ทรงฟังว่าโยธานั้นพร้อมพร้อมคั่งคับที่ พระจอมอสุรีปรีดาภิรมย์
โสมนัส พระหัตถ์ขวาค้าวหอกกบิลพัสดุ์ชาญฤทธิ์ เสด็จโคลคลาไปยังที่ประชุมพล
ไกร

(ปิดม่าน)

- ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอ -

(เวทีล่าง)

(ทศกัณฐ์รู้แล้วเข้าโรง)

- ปี่พาทย์ทำเพลงกราวใน -

(เวทีล่าง)

(เสนายักษ์ออกท่าแล้วนั่งตามที)

(ทศกัณฐ์ออกตรวจพลแล้วขึ้นทรงราชรถ)

- ร้องเพลงโทน -

รถเอยราชรถทรง	งกกำ แกมแก้ว สุกใส
จนแอก ปะแหวก วิไล	ฉัตรชัย วิจิตร เจษฎา
พร้อมด้วย โยธา สามนต์	เกลื่อนกล่น กันไปซ้ายขวา
อัดอิ่ง คะนิง พารา	กริธา ไปสมร ภูมิพลัน

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(ทศกัณฐ์สั่งเคลื่อนพลวนรอบเวทีแล้วหยุด)

- เจริจา -

ทศกัณฐ์ - ทศเศียรยกพลชั้นธมาถึงสนามรบ จึงตรัสสั่งรีพลให้สงบตั้งมั่นไว้
แล้วประกาศสั่งพลไกรกองทัพนหน้าให้ขานโห่ก้องโกลาขึ้นสามที เป็นอาณัติสัญญาณ
ได้ยินไปยังกองทัพพวกกระปี่กลางไพรวัลย์

- ปี่พาทย์ทำเพลงร่ำ -

(ทศกัณฐ์กับพลยักษ์เข้าโรง)

จบการแสดง

(บทอัตสำเนา, กรมศิลปากร, 2549)

นอกจากนี้ยังพบการนำพระราชนิพนธ์ละครเรื่องรามเกียรติ์มาปรับเป็น
บทการแสดงโขน เนื่องในงานสืบสานตำนานโขนในพระราชนิพนธ์สมเด็จพระ
เจ้าตากสินมหาราช ณ เวทีกลางน้ำวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร เขตบางกอกน้อย
เมื่อวันอาทิตย์ที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2558 ใช้บทโขนเรื่องรามเกียรติ์ชุด “หอกกบิลพัสดุ์”
เช่นกัน ดังภาพประกอบ

ภาพการแสดงโขนเนื่องในงานสืบสานตำนานโขนในพระราชพิธีสมเด็จ
พระเจ้าตากสินมหาราช 2548 ฉากพระรามว่าราชการ
(ไพโรจน์ ทองคำสุก, ผู้ถ่ายภาพ, 2548)

ภาพการแสดงโขนเนื่องในงานสืบสานตำนานโขนในพระราชพิธีสมเด็จ
พระเจ้าตากสินมหาราช 2548 ฉากพระราม พระลักษมณ์ ออกกราว
(ไพโรจน์ ทองคำสุก, ผู้ถ่ายภาพ, 2548)

ภาพการแสดงโขนเนื่องในงานสืบสานตำนานโขนในพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช 2548 ฉากพระรามรบทศกัณฐ์
(ไพโรจน์ ทองคำสุก, ผู้ถ่ายภาพ, 2548)

นอกจากนี้เมื่อปีพุทธศักราช 2560 ก็ยังพบการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ตอน หนุมานเกี่ยววานริน ซึ่งนำพระราชนิพนธ์ในพระเจ้ากรุงธนบุรีมาปรับปรุงจัดแสดงในรูปแบบการแสดงโขน จัดแสดงเนื่องในงานรทกธนบุรี 250 ปี เมื่อวันศุกร์ที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ณ ลานด้านหน้าสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระยากรมสุภาพจิต เรียบเรียงบทโดย ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ตัวอย่างบทดังนี้

-ปีพาทย์ทำเพลงร้ว-

(นางวานรินออกนั่งเตียง)

(มาณพหนุมานแปลงออกอีกด้านเข้านั่งข้างนางวานริน)

-ร้องเพลงลีลากระทุ่ม-

ติดตามอสุระผู้หนี	ข้านี้ได้ร่วมเสนาหา
หนึ่งข้าได้แจ้งกิจจา	ข้าจึงจะพ้นสาปไป
เจ้าอย่าล่อล่ียวลวงกัน	ข้าคนสำคัญไม่ได้
ฝ่ายข้าเจ้าจุกทุกขใจ	เข้าซื้ออยู่ไยไม่เข้ายา

-ร้องเพลงพราหมณ์ตีตนน้ำเต้า-

เจ้าเอ๋ยเจ้าพี่	มารศรีเสาวภาคย์อย่ากังขา
พี่คือทหารพระราม	พินดาอย่าแหยงแคลงใจ
ทรงนามชื่อหนุมาน	เป็นทหารห้าวแห่งผู้ใหญ่
มันไปแห่งหนตำบลใด	บอกให้หน่อยเถิดนารี

-ร้องร้าย-

อันวิรุญจำบังขุนมาร	ต้องศรอตารเรืองศรี
ตัวเจ้าจะไปต่อตี	ที่ทางเราได้สำคัญ
ว่าพลางทางแย้ไปมา	ซิเจ้าฤทธาแข็งขัน
ยังได้สลักสำคัญ	บันแบ่งให้แจ้งบัดนี้

-ร้องเพลงนกจาก-

บัดนั้น	จึงพญาหนุมานกระปีศรี
ขึ้นชมโสมนัสเทวี	มีสุนทรยกย่องบัญชา
ดูกรนวลนางนมน้อย	ถ้อยคำเลิศลบละลา
อย่าแคลงพี่จะให้แจ้งกิจจา	กรุณาข้าเถิดนารี

-ร้องร้าย-

ว่าพลางผาดแผลงกลายกลับ	โตคับถ้ำแก้วคีรีศรี
เผือกผ่องพึงพิศรูจี	อ้าโอษฐ์มีดาวเดือนตะวัน
ทรงกุ่มทลชนเพชรมาลัย	เขี้ยวแก้วอำไพเฉิดฉัน
ดุจดั่งไขศรีวิวรรณ	ก็จรรจิลโลมถามเทวี

-ปี่พาทย์ทำเพลงร้ว-

(माणพราเข้า หนุมานออกรำ)

-ปี่พาทย์ทำเพลงคูกพาทย์-

-ร้องเพลงโอ้โลมชาติรี-

ยอดเอยยอดมิ่ง	กรุณาข้าเถิดมารศรี
พี่จะติดตามต่อไพร่	ปราณีช่วยบอกหนทางไป
ว่าพลางนางซื่อบอกหนทาง	ไข่เห็นห่างหันเหเป็นไฉน
บอกแล้วจะขึ้นได้อย่างไร	ยังพัดกันไปเป็นโกลา

-ร้องเพลงช้างประสานงา-

เมื่อนั้น	จึงพญาหนุमानทหารกล้า
บอกลารราชเสหน้า	เจ้าอย่าร้อนรนเลยก็บุญญา
พี่คิดจะติดตามอสรี	แล้วจะกลับมาที่พระคูหา
จึงจะส่งไปสวรงค์ขึ้นฟ้า	ก็เหาะมายังมหาสมุทรไท

- ปี่พาทย์ทำเพลงร้ว - โอด -

(หนุमानลานางวานรินทร์เล่นตามกระบวนพอควร)

-ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด-

(หนุमानลานางวานรินเข้า นางวานรินเดินเข้า)

(วิรุญจำบังออก หนีมาด้วยความกลัว)

-ร้องร้าย-

ฝ่ายวิรุญจำบังตกใจ	ก็รู้ว่าภัยมาตามผลาญ
จึงอ่านพระเวทวิชาการ	บันดาลแทรกตัวออกมา

-ปี่พาทย์ทำเพลงตระบองกัน-

(วิรุญจำบังรำตามกระบวนท่า แล้วทำท่าแอบในพองน้ำ)

-ปี่พาทย์ทำเพลงไล่-

(หนุमानออกค้นพองอีกด้าน วิรุญจำบังถืบนุमान)

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(หนุमानเข้ารบวิรุญจำบัง)

- ปี่พาทย์ทำเพลงโอด - เชิด -

(หนุมานฆ่าวิรุณจำบังตาย)

จบการแสดง

(บทอัดสำเนา ไพโรจน์ ทองคำสุก, 2560)

ภาพการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ตอนหนุมานเกี่ยวนางวานรินเนื่องในงาน
รฤกธนบุรี 250 ปี เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ณ ลานด้านหน้าสถาบัน
จิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา กรมสุขภาพจิต

ภาพการแสดงโขนเนื่องในงานรฤกธนบุรี 250 ปี
เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 ณ ลานด้านหน้าสถาบันจิตเวชศาสตร์
สมเด็จเจ้าพระยา กรมสุขภาพจิต ฉากหนุมานเกี่ยวนางวานริน
(ไพโรจน์ ทองคำสุก, ผู้ถ่ายภาพ, 2560)

ภาพการแสดงโขนเนื่องในงานรถถนนบุรี 250 ปี
เมื่อวันศุกร์ที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 ณ ลานด้านหน้าสถาบันจิตเวชศาสตร์
สมเด็จพระเจ้าพระยา กรมสุภาพจิต ฉากหนุมานรบวิรุณจำบัง
(ไพโรจน์ ทองคำสุก, ผู้ถ่ายภาพ, 2560)

การแสดงโขน ที่นำบทพระราชนิพนธ์พระเจ้ากรุงธนบุรี ไปปรับปรุงและ
จัดการแสดง ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนทั่วไปได้รู้ว่าสมเด็จพระเจ้า
กรุงธนบุรีได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ไว้ด้วย หากแต่ว่าควรมีการ
นำพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ไปจัดแสดงในรูปแบบการแสดงละคร
ผู้หญิงของหลวงตามพระราชนิพนธ์ที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงตั้ง
พระราชหฤทัยไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อเป็นการสืบทอดพระราชปณิธาน และอนุรักษ์
บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรีไว้ ตลอดจนอนุรักษ์รูปแบบ
การแสดงละครผู้หญิงของหลวงตามจารีตนาฏศิลป์ไทยสืบไป

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2549). **บทคัดสำเนาการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ตอน
หอกกบิลพัสดุ์.**

_____. (2532). **วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2546). **ละครฟ้อนรำ.**
กรุงเทพฯ : มติชน.

ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2560). **บทคัดสำเนาการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์
ตอนหนุมานรบวิรุญจำบัง.**

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2534). **นิทรรศการพิเศษรามเกียรติ์
ในศิลปะและวัฒนธรรมไทย (เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุครบ 3 รอบ).**
กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

เสาวณิต วิงวอน. (2555). **วรรณคดีการแสดง.** กรุงเทพฯ : ศักติโสภณ.